

Bojana Modrijančič Reščič
Nova Gorica

MLADINSKA KNJIŽEVNOST MED SREDNJEŠOLCI

Uvod

Poučujem materinščino na Tehniškem šolskem centru v Novi Gorici v razredih različnih strokovnih usmeritev, v katerih sedijo skoraj sami fantje. Težko zdržijo pri pouku slovenskega jezika. Ko jim omenim domače branje, naveličano poslušajo, nekateri zamahnejo z roko, drugi pa vzkliknejo: »Literarna dela so tako dolgočasna in nezanimiva! Ko beremo, nam oči kar same lezejo skupaj.« Ob teh obupanih besedah se mi je porodila ideja, da bi za domače branje prebirali tudi sodobna mladinska literarna dela oz. literarna dela v katerih so glavni literarni liki sodobni mladostniki. Čeprav nisem vedela, kakšen bo odziv dijakov, sem bila pripravljena tvegati. Dejstvo, da današnji mladostniki neradi in sploh zelo malo berejo, me skrbi in žalosti. Zato sem sklenila zatipati v neznano ... V šolski knjižnici so na policah vabile novosti. Mladinska dela so odpirala vprašanja, ki obremenjujejo današnje mladostnike. Z ljubeznijo, drugačnostjo, razbito družino, drogo itd. se srečujejo skoraj vsi, bodisi da o teh problemih le slišijo, bodisi da se sami soočajo z njimi, ali pa morda na trnovi poti spremljajo prijatelja, ki bi mu radi pomagali. Bi jim knjiga lahko svetovala, jim lajšala trpljenje, jih spodbudila, da bi se odprli svetu in se spoprijeli s težavami? Dijakom višjih oddelkov srednje šole sem torej ponudila sodobno literaturo. Poiskala sem dela, za katera sem menila, da jih bodo vsebinsko pritegnila: *Za šus prodam mater, Na novi poti, Džank, Finta v levo, Zadnji mega žur, Vsi me imajo radi, samo oče ne, 4.A ali zakaj nikoli ne bom odrasel*. Sprva so me dijaki samo negotovo gledali, nato je sledilo vprašanje, če bo branje poplačano z oceno. Predlagala sem, da bi o izbrani knjigi naredili referate in jih nato v obliki govornih nastopov predstavili sošolcem, seveda s posebnim poudarkom na lastnem razmišljanju o obravnavani temi, kar naj bi bila tudi iztočnica za pogovor v razredu. Kmalu so me dijaki začeli razveseljevati z novicami, da izbrane knjige berejo še pozno v noč, ker jih zgodbe tako pritegnejo, da jih enostavno ne morejo odložiti. Pa tudi pogovarjali so se o prebranem.

Mladinska literarna dela v višjih oddelkih srednje šole

Zakaj sem se odločila, da ponudim zgoraj navedeno literaturo dijakom višjih oddelkov? Ker pogosteje izostajajo izostajajo od pouka, manj berejo, so pa bolj

zreli, bolj pogumni in radi povedo svoje mnenje. O prebranih knjigah so dijaki zelo doživeto pripovedovali in pisali, pri sošolcih pa so njihove predstavitve naletele na velik odmev. Knjige so res krožile po klopeh in kot sem kasneje izvedela, jih je veliko dijakov tudi prebralo. Sedaj me pogosto vprašajo, če sem prebrala še kakšno zanimivo delo in če bi lahko imeli o njem referat.

Verjamem, da sem z vključitvijo mladinske književnosti svojim dijakom branje (spet) približala. Želim si, da bi knjiga postala in ostala njihova prijateljica.

Droga

Sledijo ji mnogi mladostniki, ki želijo z njeno pomočjo ubežati najrazličnejšim problemom oziroma občutiti popolno svobodo. In ko ugotovijo, da ne morejo nikomur več odkrito pogledati v oči, je pogosto žal prepozno. Nekaterim zmanjka moči; brez droge ne morejo več živeti. Tak je tudi Dejan Rozman, naslovni junak literarnega dela *Za šus prodam mater*, ki ga je napisala Marija Vogrič. Dejan se je z drogo srečal v kovinarski šoli, kjer naj bi se izučil za avtomehanika. Marihuano je poskusil iz radovednosti, a se je ni mogel več rešiti. Kmalu je postal njegov najboljši prijatelj heroin. Fant je bil vedno bolj razdražljiv, nasilen, dekletom celo nevaren. Vse kratkotrajne ljubezenske zveze je doživljal zelo površno, saj sta ga zanimala le droga in seks. Dokler se ni resno zaljubil v Mojco, nato pa v Katjo. Obe sta verjeli, da bo njuna ljubezen lahko premagala njegovo zasvojenost z drogo. Zaradi Katje se je Dejan, ko je imel dvajset let, odločil za zdravljenje v komuni nekje v Italiji. Ko se je uspešno izvijal iz objema mamil, je spoznal, koliko gorja je povzročil svojim najbližjim. Želel je premagati svojo odvisnost, vendar mu ni uspelo. Materina bolezen, Katjin odhod in poročena narkomanka Elvira so bile ovire, ob katerih je dokončno klonil. Hotel je končati svoje življenje. Preprodajalca Jure in Damjan sta ga kot vrečo smeti pustila pred blokom, v katerem je stanoval. Starša sta ob pogledu nanj vedela, da je njun otrok dotrpel. Čeprav sta mu vrnitev domov prepovedala, sta ga čakala do zadnjega dne.

Ko je Dejan nekoč prebral grafit *Za šus prodam mater*, ga je zmrazilo. Kmalu pa je spoznal, da so se drogi zapisali tudi mnogi sošolci iz osnovne šole. Njihovo življenje je postalo povsem odvisno od preprodajalcev, kakršna sta v zgodbi Damjan in Jure.« *»Midva samo vegetirava«, je imel Jure odgovor na jeziku, a se je zadržal. Do sebe ni premogel niti kančka spoštovanja. Vedel je, da opravlja umazan posel. Končal bo tako, kot živi. Umazano. Ustrano.«¹*

Dijak 5. letnika poklicno-tehniškega izobraževanja v programu strojni tehnik je po prebranem delu komentiral: »Dogajanje se odvija v starem obmorskem mestu. Omenjeni so Brkini in Kras, ki ju Primorci dobro poznamo, kar me je še posebej pritegnilo. Naslovni junak je slabič. V življenju moraš biti trden, zaupati moraš vase, da ne zaideš na krivo pot. Marsikdo hodi po njej, srečen pa je le tisti, ki se je pravočasno reši.« Nekateri dijaki so priznali, da so se z marihuano že srečali, po trdi drogi pa niso in ne bodo posegali, so bili enotni. »Ne bomo kot tisti džanksi, ki te gledajo z vodenimi očmi in nimajo nobene prihodnosti,« so zatrjevali. Dijak, ki se je s prijatelji raje zadrževal na ulici kot v šoli, pa je povedal: »Nekoč so nas ustavili policaji in zahtevali osebne podatke. Rekel sem jim, naj ne preganjajo nas,

¹ Vogrič, Marija: *Za šus prodam mater*. Koper: samozal., 2000, str. 316

pač pa džankse. In kaj mi je odgovoril? Da so oni živi mrtveci, zato naj pazimo, da jim ne bomo podobni.»

Na krivi poti se je znašla tudi petnajstletna Simona Fawkner, naslovna junakinja literarnega dela *Na novi poti* avtorice Margaret Clark. Svojo zgodbo pripoveduje v obliki dnevnika. Simona oz. Simmy je živel v neurejeni družini. Starša sta pila, mati je kadila travo ter menjavala moške. Oče jih je zapustil, Simonina mati pa je zanosila: »Ampak tisti tip je bil pa težek idiot. Enkrat jo je nabil v trebuh, tako da je splavila, in to kar na tleh v jedilnici. ... Ni nam pustila, da bi poklicali zdravnika. Nobene hrane ni bilo v bajti. Toliko, da nismo stradali. Ne mi govorit o Ruandi, stari: jaz vem, kaj je lakota. Takrat nas je sosed prijavil socialni in so nas ločili.«²

Po materini smrti se dekle zateče k sestri Julie, a kmalu spozna, da so razmere tudi pri njej nevzdržne. Končno zaživi v labijih oz. labirintih, mreži kanalizacijskih cevi in starih tunelov, ki so bili zgrajeni zato, da so po njih s čolni dovažali gostilnam alkohol. Tuneli v Palminu v Avstraliji so kamniti, mrzli in vlažni, tudi grozljivi. Dekle pristane tam v družbi sebi enakih. Sama še vedno verjame, da bo našla očeta ter brate in sestre, predvsem pa Mika Waltona, ki jo je očaral. Ta jo kasneje s tremi prijatelji posili in zavrže. Razočarana Simona se v hudi stiski oprime heroina. Izgubi otroka in začne vlamljati v avtomobile. Končno jo izda tudi zdravje. S svojo družino se zateče v mladinski center. Prostovoljka Kez in psihologinja Pam Simoni pomagata, da bi se končno znebila občutka krivde, saj je obremenjena z materino smrtjo in z izrazito odklonilnim odnosom do moških in spolnosti. Ob nemem letu trdno sklene, da bo svoje življenje spremenila. V mladinskem centru obiskuje program Novi začetek, posebne organizacije pa ji iščejo svojce.

Ko je dijak 4. letnika poklicno-tehniškega izobraževanja v programu strojni tehnik prebral to delo, mi je šepetaje zaupal: «Ne vem, če bi o tem pripovedoval sošolcem. Sam sem knjigo kar nekajkrat nehal brati, ker je bilo dogajanje preveč grozno. Pisateljica popisuje zelo kruto življenje, ki pa je zagotovo resnično.» Sama sem mu svetovala, naj vseeno skuša pripovedovati o prebranem. In naletel je na velik odmev. »Take stvari se vendar dogajajo, čeprav mnogi nočejo govoriti o njih,« so bili dijaki enotni. Za razplet dogodkov se jim je zdelo pomembno dejstvo, da so bili Simona in njeni prijatelji prikrajšani za starševsko ljubezen. V družini so doživljali pravo bedo: nekateri starši so pili, drugi so svoje otroke posiljevali, tretji zanje niso imeli časa. Otroci pa so bili prepuščeni sami sebi. Vabila jih je ulica, kjer so se znašli med sebi enakimi. To so bili Kate, Rhee, Moc, Kane, Rory, Scozza. In seveda Simmy Fawkner.

Ulica je v svoje osrčje zvabila tudi štirinajstletnika Tara in Gemmo. Za njuno usodo izvemo v mladinskem delu *Džank* avtorja Melvina Burgessa. Zgodba se dogaja v osemdesetih letih v Bristolu. Gemma je trmasta in naveličana nadzora svojih staršev. Sestaja se s Tarom oz. Davidom, slokim mladeničem brez lastne volje, na katerega mati prenaša svoje gorje. Njegov pijani oče ga pogosto pretepa in mu tako odvzema še samospoštovanje. Oba mladostnika pobegneta od doma in spoznata Richarda, ki odpira skvate – opuščene, nedograjene ali razpadajoče hiše. Obupancem ponuja džointe. Mladostnika seznanja z Robom in Lily, kar je zanju usodno. Lily je Gemmo privlačila, ker ni priznavala nobenih zakonov, nobenih

² Clark, Margaret: *Na novi poti*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1999, str. 18

omejitev. Spoštovala je le popolno svobodo in neko svojo religijo, ki ji jo je narokovala droga. Od doma je pobegnila, ko je imela 12 let. Njen fant Rob krade. Odraščal je v šotorih, bivalnikih, tovornjakih. Vsi štirje so zasvojeni s heroinom. Dopovedujejo si sicer, da lahko drogo kadar koli opustijo, a so pripravljene narediti vse, da bi jo dobili. Ker jim primanjkuje denarja, se dekletki začeta prodajati. Ko ima Lily 17 let, rodi sina. Niti po porodu ne opusti mamil, heroin daje celo otroku. Gemma opazuje to grozljivo dogajanje in se odloči. Tako ne more več živeti, zato pokliče policijo. Tudi sama je noseča. Ima komaj 18 let, a je že marsikaj izkusila. Z Vonny, ki je nekoč živela v skvatu, pokličeta starše in ti jo sprejmejo nazaj. Opusti drogo, Tar pa kljub želji, da bi živel z Gemo in hčerko, nima dovolj moči. Ker se ne more odreči drogi, ga Gemma odslovi. Svojemu otroku hoče zagotoviti svetlo prihodnost.

Ko me je dijak 3. letnika, ki obiskuje program računalniški tehnik, vprašal, če sem brala knjigo Džank, sem mu priznala, da me je to delo zelo prizadelo. Ker sem bila ob branju še mlada mamica, nisem mogla mimo dejstva, da je Lily otroka dojila, hkrati pa iskala žilo na prsni, kamor si je vbrizgala heroin. Zrnca droge je vtirala v dlesni celo novorojenčku, ko je bil siten. Spomnim se, da sem knjigo za nekaj časa celo odložila, ker je nisem mogla brati. Dijake pa je najbolj zanimalo, kakšno je moje mnenje o metadonu. Nekdo je pohitel z odgovorom, da je metadon rešitev. Oči dijakov so me napeto opazovale. Ko sem jim odgovorila, da metadon ni rešitev, so mi nekateri hvaležno prikimali, isti dijak pa je vrtal dalje: »Zakaj imate vsi tako negativno mnenje o odvisnikih?« »Zato, ker ima vsak svoje probleme. Nekateri so blagi, drugi zelo hudi. A zavedati se moraš, da se jim je potrebno postaviti po robu, ne pa kloniti,« sem mu skušala pojasniti svoje stališče.

Kmalu bi klonil tudi Jure Lanišek, osrednji junak dela *Finta v levo*, ki ga je napisal slovenski avtor Ivan Sivec. Še ne sedemnajstletni fant je bil edini sin ločenih staršev. Njegov oče je bil uspešen direktor, mati pa se je po ločitvi zaposlila v trgovini in živela predvsem za službo. Potem je mladenič v prometni nesreči izgubil še svoje dekle Petro. Jure je v gimnaziji v Kamniku začel izostajati od pouka, si nabiral slabe ocene in ukore, zato je moral ponavljati razred. Ko je ravnatelju oponesel, da je Mali Tito, kot so moža skrivaj nazivali dijaki, je bil izključen iz šole. Edini, ki je še stavil nanj, je bil njegov ded Tedi. Fant je sicer imel velike načrte, a to seveda ni bilo dovolj. Ko je spoznal Crnega, enega od vodij ljubljanskega podzemlja, ga je sprejel kot odrešenika. Kmalu je dobil avto, v zameno pa ga je Jure moral pripeljati do Fiksija oz. Dušana Kebla, ki je nekoč veliko obetal, vendar ga je očetov denar privedel na krivo pot. Čeprav se je uspešno vrnil iz komune, ga droga spet premami. Mladi Lanišek pa se zave, da je storil največjo »svinjarijo« v svojem življenju. Ker pa mora odplačati avto, začne prodajati mamil v izolski diskoteki Ambasadi Gavioli. Kot Mario Benutti iz Sežane spozna lepo Špelo, prvič poskusi ekstazi in v imenu ljubezni kmalu pristane v zaporu. Spozna, da je bil kruto izigran in da se v svoji stiski lahko opre le na mamo. Špela ga je samo izrabila, saj je z zaigrano ljubeznijo hotela rešiti svojega fanta Daria, ki je bil zaprt v Padovi zaradi posedovanja in preprodaje mamil. V telefonskem pogovoru je Juretu brez sramu in obžalovanja priznala, da je šlo samo za finto.³ To je bila torej finta v levo, ki pa je Juretu skoraj uničila mladost.

³ Sivec, Ivan: *Finta v levo*. Kamnik: ICO, 2002, str. 146

Dijaki so referat zelo pozorno poslušali, nasmehnilo so se ob imenu izolske diskoteke in dodali, da ljudje v bližini tega objekta na svojih vrtovih najdejo marsikaj. Veseli so bili razpleta zgodbe oziroma dejstva, da je bil Jure dovolj močan za soočenje s kruto realnostjo. Najbolj pa jih vznemirila Juretova bridka ljubezenska izkušnja.

Ljubezen

Da ljubezen lahko zelo boli, je spoznal tudi Matej Lampe, naslovni junak mladinskega dela *Zadnji mega žur*, ki ga je napisal Ivan Sivec. Matej, sošolci so ga klicali tudi Čupo, je obiskoval 3. letnik ljubljanske Druge gimnazije. Pisal je pesmi in se želel vpisati na Filozofsko fakulteto v Ljubljani. Živel je samo z mamo, ki je bila uspešna računalniška podjetnica in mu je za rojstni dan kupila avto. Na maturantskem izletu se je na otoku Krflu zaljubil v Tjašo, s katero pa sta v četrtem letniku tako kot njuni sošolci živela predvsem za maturo in točke. Njuna zveza je začela doživljati resne težave, ko se je nepričakovano pojavil Tjašin bivši fant in bratranec Igor, ki je živel na Švedskem. Ponosni Matej je v šoli zelo popustil: prislужil si je neopravičene ure in slabe ocene pri matematiki. Za inštruktorja se mu je ponudil Igorjev prijatelj Sven, na Švedskem rojeni Slovenec. Seznanil ga je s sekto Srečni angeli, klubom samomorilcev, v katerem so razpečevali ekstazi. Ko se je bližal maturantski ples v Cankarjevem domu, se mu je življenje sesulo, kot se podre hišica iz kart. Grozila mu je izključitev iz šole, imel je popravni izpit iz matematike, izvedel je resnico o očetovem samomoru. V Cankarjevem domu pa so se dijaki veselili večera za spomine. In Tjaša je plesala z Igorjem. Matej se je odpravil na vrh stavbe in se vrgel v globino. Matejev razrednik Psiho, profesor filozofije in psihologije, je ob fantovem grobu dejal: « Bil je dober dijak. Predober za naš čas. Premehak in preiskren. »⁴ Tjaša pa je z groba pobrala Matejevega Uza, psička, ki je bil vse, »kar ji je ostalo od čudovitega maturantskega izleta«⁵.

Dijaki 4. letnika programa strojni tehnik so bili enotnega mnenja: lepo je imeti bogate starše ter dobiti ob polnoletnosti svoj lastni avto, ki ni le stara kripa, toda samo materialne dobrine niso pogoj za srečo. Če te zapusti ljubljeno dekle, se ti svet zamaje v temeljih. Lahko se ti tudi sesuje. Pa vendar Matejevega samomora niso odobraval. Večina je optimistično zatrjevala, da se vedno najde rešilna bilka. Pripomnili pa so, da so tudi sami včasih negotovi, sploh v ljubezni, saj pri dekletih menda nikoli ne veš, kako se bodo odločila: bodo stavila na ljubezen ali na denar?

Drugačnost

O mladeniču, ki je delil ljubezen staršem, prijateljem in dekletu, pripoveduje roman Đura Zrakića *Vsi me imajo radi, samo oče ne*. Ivan oz. Veseljak. je živel z bolno materjo; oče ju je že pred leti zapustil. Bil je izjemen učenec, ljudi pa je osvajal tudi s svojo ljubeznivostjo in dobrosrčnostjo. Želel je najti očeta, ki si

⁴ Sivec, Ivan: *Zadnji mega žur*. V Ljubljani: Karantanija, 2001, str. 147

⁵ Sivec, Ivan: *Zadnji mega žur*. V Ljubljani: Karantanija, 2001, str. 154

je ustvaril novo družino, in si pridobiti njegovo ljubezen. Skupaj s prijateljema Petrom in Ljiljano so se vztrajno borili za svoj prostor pod soncem. Bili so zelo verni in moralno nepokvarjeni. Med Ivanom in Ljiljano se je spletla zelo trdna ljubezenska vez. Ivana je močno prizadela vest o samomoru sošolke Irene, Peter pa je bil prepričan, da samomor nikakor ne more biti rešitev problemov. Spomnil se je na Goethejevega Wertherja, ki si je vzel življenje zaradi neizpolnjene ljubezni. Tudi Ivanov oče Mladen ni imel poguma, da bi se srečal s sinom. Ko pa je na maturantskem plesu slišal Ivanovo pesem, ki se je končala z vprašanjem: »Ljubijo me vsi, zakaj čakaš ti? Zakaj me ne ljubiš tudi ti?«⁶, ga je bil končno pripravljen sprejeti. A usoda jima ni bila naklonjena. Ivan je želel veselo novico najprej »zaupati« mrtvi materi, toda avtobus, s katerim se je peljal na njen grob, je imel prometno nesrečo, ki je edino Ivan ni preživel. Ivan pa je vendarle izpolnil obljubo, ki jo je dal materi: da se ne bo vrnil brez očeta. Ljiljana si je po njegovi tragični smrti prisegla, da bo svoje življenje posvetila osamljenim in prezrtim.

Mnoge dijake je v romanu presenetilo ali celo motilo dejstvo, da je Ivan znal poskrbeti zase in za svojo mater: »To ni mogoče. Saj vendar starši skrbijo za otroke. Priganjajo nas k učenju in postorijo vse, da bi mi lahko študirali. Sam si ne predstavljam, da bi moral služiti denar, se učiti, in še pomagati doma.« Nekateri dijaki pa so dodali, da poznajo tudi v realnem življenju mladostnike, ki vse to uspešno počnejo. Dijak, ki je pripravil referat, je opozoril, da je mladostnikom v romanu nudila močno oporo vera. Toda sam je bil prepričan, da obstajajo tako dobri ljudje, kot je bil Ivan, tudi med ateisti, čeprav je za današnji način življenja na splošno značilen egoizem.

Dozorevanje mladostnikov

Srednješolec Pavle Samec, junak avtobiografskega literarnega dela *4.A ali zakaj nikoli ne bom odrasel*, ki ga je napisal Samo Pavlin, ob vstopu v gimnazijo priznava le džins in superge. Je zelo zmeden mladostnik, ki pa želi biti odrasel. Hoče ustanoviti ansambel Running city. Rad zahaja v Skopuha in se ravna po pogovoru: Kar lahko storiš jutri, nikar ne naredi danes. Pogosto se zaljublja, s prijatelji pa se rad pogovarja o seksu, čeprav ga obvladajo le teoretično. Navzven delujejo kot frajerji, ki se jih mnogi bojijo in se jih celo izogibajo. Kmalu začne Pavle dobivati nezadostne ocene, saj namesto učenja posluša raje ljube Beatle in ameriško skupino Guns'n Roses. S starši se slabo razume. Vedno bolj se prepušča zakonu ulice in postane eden od vitezov Proletarske ulice, kjer prebiva. Doživi nesrečo z motorjem in po okrevanju, sklene, da bo zamenjal razred. Njegovi vrstniki tvorijo skupine panksov, metalcev in šmajkerjev. S prijateljem Axlom sta še najbližje umirjenim fajterjem, ki drugih načeloma ne nadlegujejo, ampak se samo maščujejo za izzivanja. Pavle je prepričan, da je v šoli lahko uspešen, vendar mu vsi dobri sklepi sproti zvedenijo. Nekoliko se spametuje v 3. letniku. Piše celo članke v časopis Proletarska press. Prvič se resno zaljubi, kar ga zelo spremeni. Toda kmalu spozna, da je za resno zvezo še premlad. Posveti se učenju, saj se želi vpisati na fakulteto. Uspešno zaključi šolanje, vendar se hkrati zaveda, da »se končuje svet, ki sem ga spoznal, svet ljubezni, svet prijateljev, svet naivnosti,

⁶ Zrakić, Đuro: *Vsi me imajo radi, samo oče ne*. Koper: Ognjišče, 2002, str. 122

ki se je tako hitro bližal tistemu, 'kar se nikoli več ne bo ponovilo', pa vendar se me bo držalo celo življenje.«⁷

Dijak 3. letnika v programu elektrotehnik je o tem delu zapisal: »Glavna oseba avtobiografske zgodbe je Pavle Samec, ki je bil pred vstopom v srednjo šolo priden in ubogljiv fant, potem pa je kmalu postal najstniški 'luftar'. V gimnaziji se mu je zalomilo že v prvem ocenjevalnem obdobju, saj je bil prepogosto v Skopuhu, kjer se je družil z navideznimi prijatelji, za katere se starši niso brigali. Podobne stvari so se dogaja tudi meni in nekaterim mojim sošolcem. Ob Pavletovih izkušnjah se je možno naučiti, da ženske le niso tako strašne, kot se zdi, in da se v družbi ni potrebno zmeraj in za vsako ceno podrežati ostalim.«

Mladinska literatura in domače branje

Tanja Jelenko v svoji študiji *Šolska ura z žanrskimi besedili* opozarja: »Mladostniki bi morali v šoli pridobiti izkušnjo, da je branje nekaj, pri čemer lahko aktivno sodelujejo in kar jim prinaša občutek ugodja. Zato, kot pravi Metka Kordigel, besedila, ki jih berejo mladi, ne smejo biti odmaknjena od njihovih interesov in sposobnosti, sicer vnašajo vanje občutek nemoči.«⁸ Glede na zapisano, nas dejstvo, da dijaki ob prebiranju domačega branja pogosto tožijo, kako dolgočasna in nerazumljiva so predpisana dela, ne preseneča. Dijaki berejo domače branje najpogosteje pod prisilo oziroma zgolj zato, da si ne bi prislužili slabe ocene. Njihovo negodovanje se je preselilo tudi vame. Jim bo pouk slovenskega jezika res vedno ostal v spominu kot trn v peti, sem se spraševala. So vsa literarna besedila zanje nezanimiva? Tanja Jelenko spodbuja: »Ker je branje literarnih besedil temelj pouka književnosti, bi morali izbirati besedila, ki bi bila dijakom tematsko bližja, torej zanimiva.«⁹ In branje sodobnih mladinskih literarnih del je za dijake zanimivo. Seveda je težko ustreči vsem željam in interesom, a ker so mladinska dela tematsko zelo raznovrstna in pestra, se vsak nekje najde. Pri izbiri branja naj bi bili dijaki svobodni. In ker jim je takšna oblika dela všeč, se tudi njihove sporočanje zmožnosti izboljšajo. »Manca Košir ugotavlja, da človek kot družbeno bitje izrazito potrebuje občutek vključenosti v skupnost. Pomembno je, da se zaveda, da tudi drugi vidijo in slišijo, kar sliši on sam.«¹⁰ Učitelja pa tudi navdaja zadovoljstvo, ko se dijaki živahno vključujejo v pogovor. Z dodatnimi vprašanji in komentarji nato skupaj razčlenjujejo zgodbo. Na vprašanje, ali jim je bila knjiga všeč, so dijaki odgovorili: »Take knjige bi morali brati. Zgodbe so zanimive, saj so nam blizu. Literarni junaki so podobni nam. Vsakdo se je že kdaj znašel v podobnih situacijah.« Všeč jim je tudi jezik teh sodobnih pripovedi; slengizmi in pogovorni izrazi prispevajo k živosti in prepričljivosti, so menili.

⁷ Pavlin, Samo: *4.A ali zakaj nikoli ne bom odrasel*. Ljubljana: Mihelač, 1995, str. 177

⁸ Jelenko, Tanja: *Šolska ura z žanrskimi besedili*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2001, str. 6

⁹ Jelenko, Tanja: *Šolska ura z žanrskimi besedili*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2001, str. 9

¹⁰ Jelenko, Tanja: *Šolska ura z žanrskimi besedili*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2001, str. 7

Zaključek

Pri svojem poskusu uvajanja mladinske književnosti za domače branje sem se obrnila najprej k sposobnejšim dijakom, ker sem upala, da bodo ti spodbudili tudi druge. To se je res zgodilo. Marsikdo pa mi je kasneje zaupal, da so delo prebrali tudi starši, ko so jih začudeni opazovali pri branju. Zanimalo jih je, kaj neki prebirajo s takšno vztrajnostjo in (ponovnim) navdušenjem.

Sodobna mladinska dela torej mladostnike lahko pritegnejo k branju, ker so zanimiva, napeta, ker govorijo o življenju mladostnikov. Zgodbe so verjetne in so napisane v jeziku, ki je mladim blizu. O besedilu se zato dijaki radi pogovarjajo s sošolci. S profesorjevo pomočjo sledijo rdeči niti zgodbe in poiščejo odgovore na mnoga (tudi zahtevnejša) vprašanja. Zavedajo se, da je sodobno življenje kruto, ker jim nastavlja veliko pasti, ki se jim je potrebno izogniti.

Seveda morajo dijaki prebrati tudi knjige, ki so »železni repertoar« domačega branja. Ugotovila pa sem, da so jim lažje sledili po prebranih mladinskih besedilih. »Pa bomo prebrali tudi Cankarjeve *Hlapce*,« so se vdali v usodo. A so hitro dodali, da Ibsenova *Nora* ni bila tako slaba. Spraševali so se, zakaj je Pregljeva *Matkova Tina* noseča odšla na tako trnovo pot in robantili čez Vorančevega starega Karničnika. Presenečeni so ugotovili, da tudi ta dela niso nezanimiva.

Klasična literarna besedila bodo dijaki seveda vedno morali poznati. Menim pa, da bi dijake z vključevanjem mladinske književnosti lahko bolj navdušili za branje. Zavedati se moramo, da se mnogi najstniki branja otepajo ali pa imajo z njim celo resne težave, ker besedila ne razumejo. Taki dijaki gotovo izgubijo potrebno motivacijo za branje. Pri interpretaciji so nesproščeni in ne najdejo pravih besed, zato so jim ure materinščine lahko mučne in nezanimive. Moje dijake so mladinska literarna dela tako motivirala, da so pred sošolci sproščeno obnavljali in razlagali zgodbe in pritegnili k sodelovanju (poslušanju in komentiranju) tudi svoje sošolce. Nato so svoja razmišljanja tudi pisno ubesedili. Kasneje so prebrali tudi klasična dela s seznama obveznega domačega branja. Še vedno so sicer negodovali, a so lažje in boljše sodelovali pri obravnavi besedila, kar je bil eden od pomembnih ciljev mojega eksperimenta.

Summary

YOUTH LITERATURE AMONG HIGH-SCHOOL STUDENTS

The author is a teacher of Slovene at the Technical School Center, where various professional courses attract mostly male students. These students, as a rule, lack motivation for reading fiction. Owing to their poor reading habits, they have frequent difficulties during literature lessons, which adds to their resentment of reading. Modern didactics of teaching literature places great emphasis on the positive experience of fiction reading in school, which is why it recommends reading those texts that are relevant and interesting to teenagers. In addition to the obligatory selection of classic works from world literature, the author offered her students, as part of their home reading assignment, works from contemporary youth literature. She found that the selected works which describe various problems of today's teenagers were read with enthusiasm and that they furthermore triggered a lively and thorough debate. After this experience, the students found it easier to deal with works from the »iron repertoire« as well, which was one of the important goals of this experiment.